

ÖMER EĞECİOĞLU

Müzik Tarihinden

Franz Liszt'in İstanbullu Öğrencisi

Paylaş

Tweetle

Paylaş

Paylaş

A

+

A

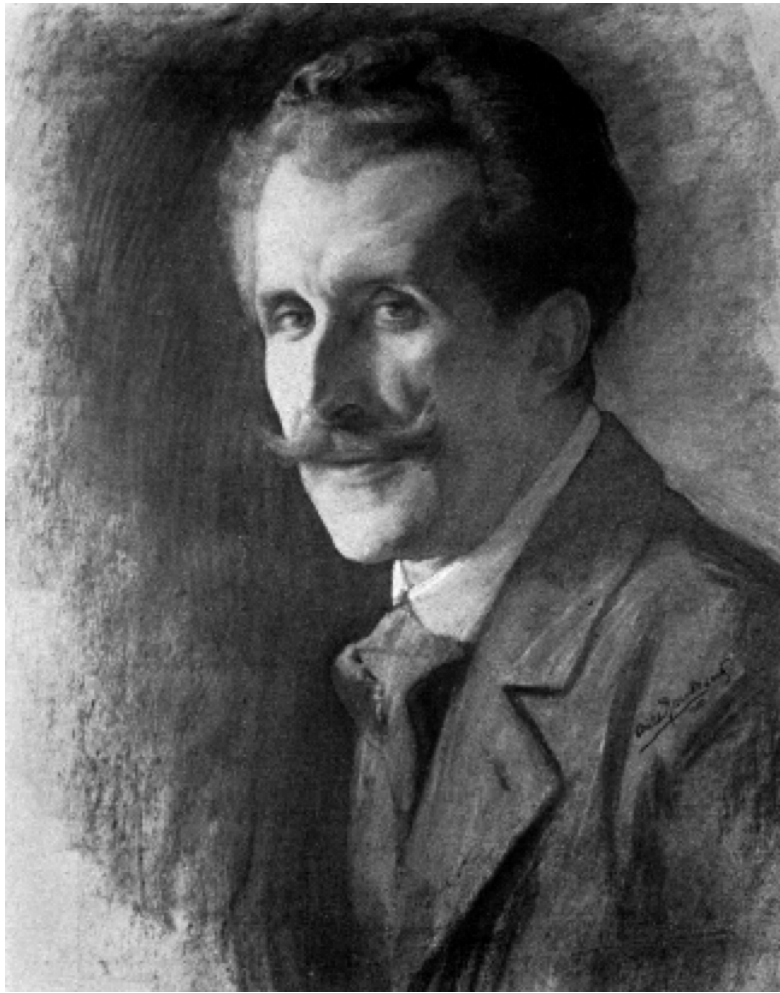

28 Ağustos 2021 - 13:21 - Güncelleme: 28 Ağustos 2021 - 13:58

İstanbullu bir piyanist

19. yüzyılın sonlarına doğru kendisi hakkında “büyük Türk piyanist,” “hassasiyeti, ince zevki ve zerafeti ile dikkat çekiyor,” “birinci sınıf bir piyanist; zarif ve mükemmel stilinin yanısıra müziğe kendine özgü bir şiirsel yaklaşımı var,” “piyanonun harika ustaları arasında yer aldığını ispatlayan üstün nitelikleri gözler önüne serdi” gibi sözler kullanılan, Londra’da 15 Haziran 1895’te Princes’ Hall’da ilk sahneye çıktığında icrası “İstanbullu piyanist tartışma götürmez bir başarıya ulaştı,” “Pırıl pırıl ve mükemmel icrası ile hayranlarının gönlünü fethetti,” şeklinde yorumlanan, piyano için yazdığı besteleri için “çok etkili ve müziksel değeri oldukça yüksek,” “gerçek bir sanat anlayışını yansıtıyor,” şeklinde yorumlar yapılmış bir İstanbullu piyanist var.

Weimar’da büyük Üstad Franz Liszt’in üç seneden fazla öğrencisi olmuş, Üstad’ın şerefine dillerden düşmeyen bir ziyafet vermiş, 1882’de Wagner’in son operası *Parsifal*’ın prömiyerinde Bayreuth’da Richard Wagner’le kadeh tokuşturmuş olan bu Türk piyanist, İstanbullu ünlü eczacı Della Sudda’ların ailesinden *Faik Bey Franz Della Sudda* (1859-1940).

Franz Liszt'in öğrencisi İstanbullu piyanist Faik Bey Franz Della Sudda'nın 1900 yılında Danimarkalı ressam Arild Rosenkrantz tarafından yapılmış portresi.

Franz Liszt'in kendisine "Der Pasha" ismini taktığı Faik Bey Franz Della Sudda çeşitli adlarla biliniyor. Bazı yerlerde ismi dedesi Faik Paşa Francesco Della Sudda gibi ama sadece Francesco Della Sudda olarak geçiyor. Diğer yerlerde F. Della Sudda, Faik Bey Francesco Della Sudda, Francesco della Sudda Bey, Faik Bey François Della Sudda, Franz Della Sudda olarak da rastlıyoruz. Ben kendisinden Faik Bey Franz Della Sudda olarak bahsedeceğim.

Della Sudda'lar

Della Sudda'lar en çok Türk eczacılığına olan katkılarıyla bilinen bir aile oluşturuyorlar.

Eczacı Faik Paşa Francesco Della Sudda.

Piyanist Faik Bey Franz Della Sudda'nın dedesi Faik Paşa Francesco Della Sudda (1811-1865), tarihte eczacılığın Türkiye'deki öncülerinden, İtalyan asıllı ve Paşalığa kadar yükselmiş bir Osmanlı olarak yer alıyor. Kırım savaşındaki değerli hizmetlerinin karşılığı olarak 1859'da paşalığa getirilerek *Faik Paşa* adını alan Francesco Della Sudda'nın lahti İstanbul Harbiye'deki St. Esprit Kilisesi kriptasında bulunuyor. 21. yüzyılın İstanbul şehri, eczacı Faik Paşa Francesco Della Sudda'yı Beyoğlu, Kuloğlu mahallesindeki Faik Paşa Yokuşu ile anmaya devam ediyor.

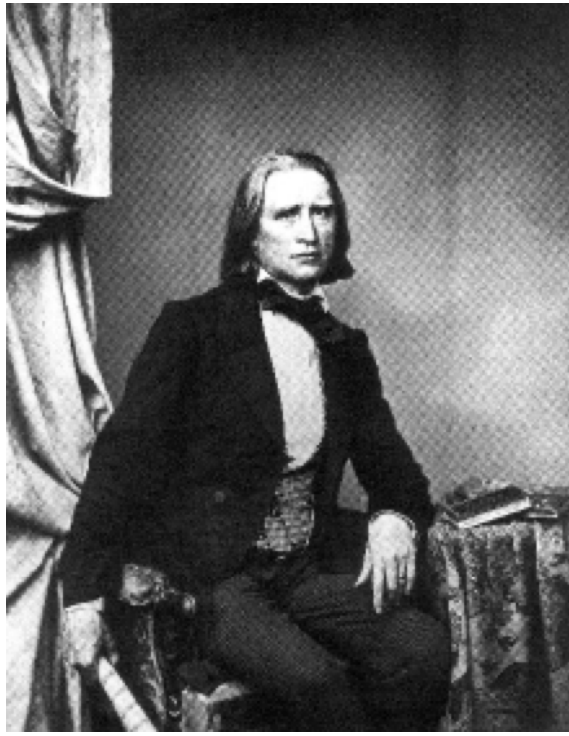
Giorgio (Georges) Della Sudda: Della Sudda Faik Paşa'nın portresi, 1877.

Piyanist Faik Bey Franz Della Sudda'nın babası Faik Paşa Giorgio (Georges) Della Sudda da babasının yolunu izleyerek eczacı oldu. 1835 Galata doğumlu olan Giorgio 1852'de Paris Eczacılık Okulu'nda eğitimine başladı, 20 yaşında bu kuruluşun birinci sınıf eczacı olarak mezun oldu. 1887'de askeri bir eczacının alabileceği en yüksek rütbe olan tümgeneralliğe (Ferik rütbesi ile) getirildi ve babası gibi o da *Faik Paşa* adını aldı. Eczacılığın her alanında görüşleri ve engin bilgisine başvurulmuş bir bilirkişi olarak Osmanlı eczacılarının duayeni sayılır.

Franz Liszt üzerine

Bugün gelmiş geçmiş en büyük piyano virtüözü olmanın yanısıra özellikle piyano repertuarındaki çok sayıda bestesi ve uyarlaması ile müzisyenlik ve insanlığı aynı çatıda toplama mucizesini göstermiş bir sanatçı olarak müzik tarihinin en büyükleri arasında yer alıyor.

1839 ile 1847 yılları arasındaki turneleri Liszt'i bir ülkeden öbürüne götürdü. Avrupanın bütün başkentlerinde konserler verdi. Müzik ve icra sanatında o zamana kadar rastlanmamış bir fenomen haline geldi. 1847'de çıktığı son konser turnesinde Odessa ve Elizabethgrad'da çalmadan önce İstanbul'a da uğradı. Burada bir dizi konser verdi.

Franz Liszt 1858 yılında (Fotoğraf: Franz Hanfstaengl, Münih).

Liszt 1849'dan itibaren Weimar'da yaşamaya başladı. Küçük bir şehir olan Weimar'ı uluslararası bir müzik merkezi olarak eskiden Goethe ve Schiller'in edebiyatta getirdiği yere yükseltmeye çalıştı. Dünyanın dört bir tarafından müzisyenler Weimar'a akın ettiler.

Liszt Weimar'da çok aktif olmasına rağmen genç yeteneklere piyano dersleri vermek için hala zaman bulabiliyordu. Ömrünün son yılına kadar öğretmenliğe devam etti. Sayıları yüzlere varan öğrenciye piyano ustalık dersleri verdi. Liszt'in hayatı boyunca verdiği dersler için hiç bir zaman ücret almadığını da belirtelim.

Faik Bey Franz Della Sudda Liszt'in "gerçek" öğrencilerindendi; Liszt'in derslerine pasif olarak katılan, yani icracılar değil de dinleyiciler arasında olup defterlerine not almakla yetinen, ve gerçekte sınıf önünde çalmamış olan bir çok dinleyicisi olduğunu da hatırlatalım. Bu piyanistler kendilerini daha sonra "Liszt'in öğrencisi" olarak pazarlamaya çalışırlardı.

Üstad ile tanışma

Faik Bey Franz Della Sudda'nın Liszt ile nerede ve nasıl tanıştığını bilmiyoruz. Büyük bir ihtimalle Üstad'ın diğer öğrencileri gibi bir referans mektubu ile Liszt'i Weimar'daki evinde görmeyi becermiş, Üstad'a bir eser çaldıktan sonra öğrencisi olarak kabul edilmeyi başarmış.

Faik Bey Franz Della Sudda'nın ilk piyano hocaları çok tanınmış iki pedagog olan Theodor Kullak ve daha sonra da ünlü Theodor Leschetizsky olduğundan Üstad'a büyük bir ihtimalle

Leschetizsky'nin tavsiyesi ile gelip 1881 yılı sonu veya 1882 yılı başında Lizst'in Weimar'daki öğrencileri arasına katılmış.

Anılarda Faik Bey Franz Della Sudda

Franz Liszt'in 1848-61 seneleri arasında Weimar'da Altenburg adlı evinde verdiği dersleri alan ve "birinci kuşak" tabir edilen öğrencilerinden en ünlüleri arasında Carl Tausig ve Hans von Bülow vardı. Weimar'da 1882-86 seneleri arasındaki son öğretmenlik dönemine rastlayan ikinci kuşak öğrencileri arasında en başarılı olduğu düşünülenler ise Eugen d'Albert, Moriz Rosenthal, Alexander Siloti, Emil von Sauer, Walter Bache ve Martha Remmert'dir. Bu ünlüler ve onların yanında çok sayıda diğer öğrenciler için neredeyse kutsal denilebilecek olan mekan Liszt'in Weimar'daki evi Hofgärtneri'dir.

Liszt'in Weimar dönemi öğrencilerinden Carl Lachmund, Alexander Gottschalg ve Frederick Riesberg'in anılarında onlarla aynı zamanlarda Liszt'in öğrencisi olmuş olan Faik Bey Franz Della Sudda'nın ismine birçok yerde rastlıyoruz.

Liszt'in Weimar'daki evi Hofgärtneri (Fotoğraf: Louis Held, 1890).

Örneğin Lachmund, Weimar'a gelip Liszt'in öğrencisi olarak kabul edildikten sonra 12 Mayıs 1882'de günlüğüne şöyle yazmış:

"Çeşitli ülkelerden gelmiş olan öğrenciler arasında bir de Della Sudda isimli ve Bey ünvanlı, kendisi de çok beyefendi olan bir Türk vardı."

Lachmund ayrıca 1882'de Bayreuth'da prömiyeri yapılan *Parsifa'*de yer alan sanatçıların Wagner için verdiği, kendisi ve Della Sudda'nın da davetli olduğu, ve 400'e yakın kişinin

katıldığı bir ziyafeti anlatıyor.

“Bu ziyafette Wagner ile kadeh tokuşturmak fırsatı çıktı. Bir ara Wagner elindeki şarap kadehi ile birisi ile konuşuyordu. Yanımda oturan arkadaşım Della Sudda'nın kendine güveni yüksek birisi olduğundan bahsetmişim. Bana dönerek ‘Fırsat bu fırsat. Eğer şimdi kalkıp yanına gitmezsek herkes başına üşüştüğünde hiç mümkün olmayacak’ dedi ve beni yerimden çekip kaldırdı. Alelacele Wagner’in yanına vardık. Dönüp bizimle kadeh tokuşturdu. Gülümseyerek ‘Bu kadar çok arkadaşın her biri ile bunu yapmayı nasıl becereceğim?’ dedi.”

Bugün artık var olmayan Weimar'daki Erbprinz Hotel'in 20. yüzyılın başında çekilmiş bir fotoğrafı. Faik Bey Franz Della Sudda 9 Eylül 1882 tarihinde Franz Liszt'in şerefine burada bir ziyafet vermişti.

Bir de Della Sudda'nın Liszt onuruna verdiği ziyafet var:

“9 Eylül (1882) akşamı Della Sudda, Üstad'ın şerefine Erbprinz Hotel'de bir ziyafet verdi. Organizasyon mukemmeldi... Della Sudda Bey, ev sahibi olarak mütevazı bir konuşma yaptı... Yemekten sonra kahve için bütün grup bahçeye yöneldi.”

Liszt'in Weimar'daki evi Hofgärtnerie'nde öğrencileri ile 1883 tarihinde çektiği resim. Franz Liszt sağda ikinci katta, oda hizmetçisi Achille Colonello ikinci katta sol pencerede. Faik Bey Franz Della Sudda Liszt'in penceresinin altında. Soldan dördüncü bay Walter Bache, soldan altıncı Alexander Siloti, ortada elleri cebinde olan fötr şapkalı Alfred Reisenauer, ayağı merdivende olan Carl Lachmund, kapı aralığının solundaki gözlüklü Henri van Zeyl, sağdan birinci ve ikinci beyler William Dayas ve Wilhelm Posse (Fotoğraf: Louis Held, 1883).

Gottschalg'ın günlüğünde piyanistin bahsi "İstanbullu Della Sudda Bey" olarak geçiyor. Liszt'in Della Sudda'ya "Der Pasha" adını taktığını ise Riesberg'in anılarından öğreniyoruz.

Faik Bey Franz Della Sudda'nın konserleri

Faik Bey Franz Della Sudda'nın 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın ilk yıllarında verdiği konserler ile ilgili olarak gazete ve dergilerde yayımlanmış bir hayli haber var. Kendisinin Avrupa sosyetesinde, aristokratlar arasında ve kalburüstü sanatçı çevrelerinde yer almış bir kişi olduğunu görüyoruz.

Birkaç örnek vermek gerekirse, bazı konserleri üzerine çıkan gazete değerlendirmeleri şöyle:

Darmstadt:

"İnce nüanslı çalışı, kendinden emin ve temiz tuşesiyle seslendirdiği güç triller ve kadenzler onu birinci sınıf bir piyanist ve büyük Üstad'ın hatırı sayılır öğrencilerinden

birisi olarak ortaya çıkardı.”

Paris:

“Geçen konserde çok seçkin bir piyanist heyecanla karşılandı. Bu sanatçının Osmanlı uyruklu en ünlü icracı olduğunu belirtmekte fayda var. Parisli müzikseverler kendisini geçen yıl Pleyel salonunda alkışlama fırsatını bulmuşlardı. Liszt, Rubinstein, ve Letchytiski'nin değerli öğrencilerinden olan Bay Della-Sudda, olağanüstü ustalık ile enerji, albeni ve zerafeti bir araya getiren birinci sınıf bir virtüözün özelliklerini kendinde toplayan bir sanatçı olarak dikkat çekiyor.“

Faik Bey Franz Della Sudda'nın içinde yaşadığı devrin Batı Avrupa'da, özellikle Fransa'da *Belle époque* (Güzel Çağ) diye bilinen 1871-1914 arası döneme rastladığını unutmamak gerekiyor. Zenginlerin evlerinde çok sayıda “salon” konserinin ve kültürel etkinliğin verildiği bu dönemde Della Sudda'yı da sosyete sütunlarında davetli ve icracı olarak bu aktivitelere katılırken bulmak mümkün.

İngiltere ve İrlanda'da verdiği konserlerin de değerlendirmeleri bulunuyor. Faik Bey Franz Della Sudda Londra'da ilk konserini 15 Haziran 1894'te Londra'da Princes' Hall'da vermiş.

Londra:

“Pırıl pırıl ve mükemmel icrası ile Princes' Hall'daki hayranlarının gönlünü fethetti.”

Durham:

“Son zamanların ünlü piyanisti Faik Bey della Sudda, geldiği şehir İstanbul'da olduğu gibi Avrupa'nın müzik dünyasında da büyük yankılar yaptı. Paris'teki başarısı muhteşemdi, şimdi de bizi Londra'ya yerleşmek isteyerek şerefendiriyor. Burada zaten çok başarı kazanmıştı. Kendisi çok tanınan bir aileden geliyor, babası Faik Paşa della Sudda Osmanlı sarayının nüfuzlu üyelerinden. Bay Della Sudda İstanbullu, ama ailesi İtalyan kökenli; ataları Doğu'ya sadece beş yüzyıl önce göç etmişler ve Katolik inançlarına sadık kalmışlar. *St. Paul* gazetesinin dediğine göre kendisi birinci sınıf bir piyanist; zarif ve mükemmel stilinin yanısıra müziğe kendine özgü bir şiirsel yaklaşımı var.”

MONS. F. DELLA SUDDA,
The most Remarkable, Graceful, and Brilliant
PIANIST of the present age.

Berkshire Chronicle, 28 Eylül 1895.

Dublin:

“Bay Della Sudda dün akşam burada ilk kez sahne aldı. Chopin *Scherzo*'nun ilk bölümünde piyanoya adeta şarkı söyletebilmesi en dikkati çeken noktaydı. İkinci bölümde ve Liszt'in *No. 8 Rapsodisi*'nde ise Osmanlı piyanistin zor pasajları ne kadar kolaymış gibi gösterip çalabildiğine şahit olduk.”

Eastbourne:

“Türkiye'den buralara pek müzisyen geldiği söylenemez. Bu açıdan Bay Della Sudda çok özel. İstanbul'da doğmuş olmasına ve babasının sarayda üst düzeyde bir görev almasına rağmen müzik çalışmalarını Viyana, Weimar ve Berlin'de Leschetizsky, Kullak ve Liszt ile yapmış. Müzisyen olarak sanatçının özelliği yorumladığı eserin ruh ve özünü kolaylıkla yakalaması ve bu özü müzikten fazla anlamayan dinleyicilere bile aktarabiliyor olması. Bu çok nadir bulunan ve Bay Della Sudda'nın yorumlarını dikkate değer kılan bir meziyet.”

Faik Bey Franz Della Sudda Berlin'de çok sayıda konser vermiş, bu şehrin kültürel hayatında kendini göstermiş.

Faik Bey Franz Della Sudda'nın piyano öğrencisi Zeynep Altar, 2011 Temmuz ayında Göztepe'deki evinde. Arka planda Cevat Memduh Altar'la evlenmeden önce 1932 yılında genç Zeynep'in piyano başında, ressam Zeki Faik İzer (1905-1988) tarafından yapılmış olan yağlıboya resmi.

Faik Bey Franz Della Sudda'nın besteleri

Faik Bey Franz Della Sudda'nın bestelemiş olduğu ve 20. yüzyılın başında çeşitli yayınevleri tarafından yayımlanmış piyano eserleri mevcut. *The Musical Times*, 1910'da Faik Bey Franz Della Sudda'nın Berlin'de yayınlanmış olan "*Piyano için Eserler*" adlı özgün nota derlemesi üzerine şu yorumu yapmış:

"Piyano için yazılmış bu küçük parçaların bestecisinin gayet samimi bir kişilikte, kendine özgü düşünce ve görüşlere sahip birisi olduğu açık. Melodilerinin ince bir düşünce ve dikkatli bir çalışma ile bir araya konmuş olan armonisi ve kullandığı ritimlerinin çeşitliliği gerçek bir sanat anlayışını yansıtıyor."

Eserlerin bir başka değerlendirmesinde *The Times* gazetesi "Çok etkili ve müziksel değeri oldukça yüksek"

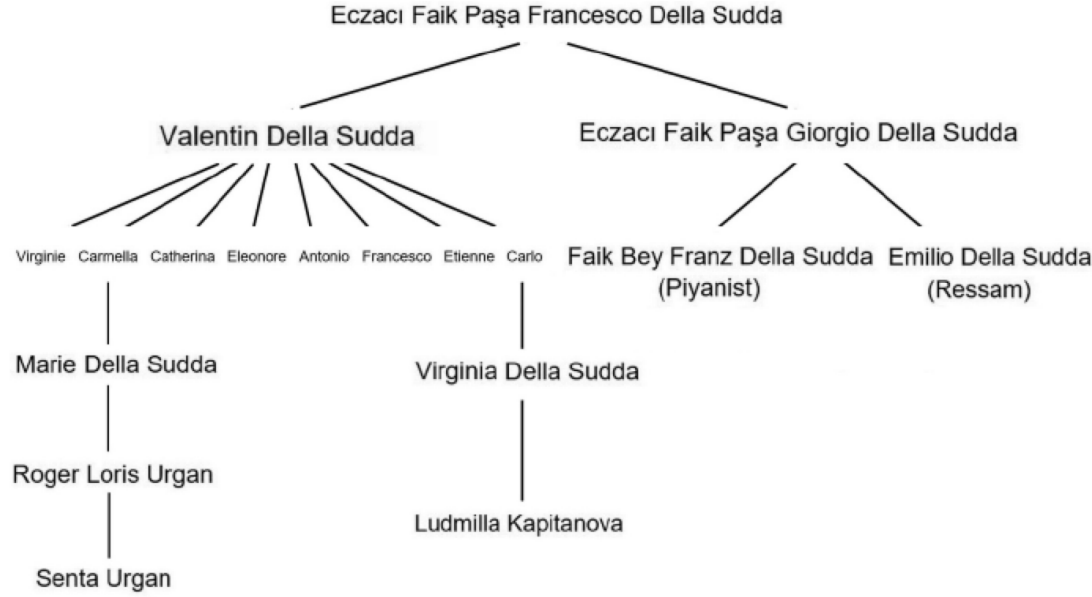
ifadesini kullanıyor. Faik Bey Franz Della Sudda'nın kendisine ithaf edilmiş çalışmaları da bulunuyor.

Faik Bey Franz Della Sudda'nın öğrencisi Zeynep Altar

Faik Bey Franz Della Sudda 1940 yılında vefat etmiş olduğu için 2011 yılında sanatçının İstanbul'da yaşayan bir öğrencisi olduğunu öğrenmek beni son derecede şaşırttı ve memnun etti. Üstelik bu öğrencinin değerli müzikolog, rahmetli Cevat Memduh Altar'ın eşi Zeynep Altar çıkması benim için daha da büyük bir sürpriz oldu.

Zeynep Altar hanımla 2011 yılında İstanbul Göztepe'deki evinde iki söyleşi yaptım. Faik Bey Franz Della Sudda üzerine sürdürdüğüm çalışmalar için paha biçilmez bilgi sağlayan bu

söyleşiler, Altar ailesinin ve Zeynep Altar hanımın yaşayan bir kültür tarihi niteliği ile bin kat değer kazandı. 2011’de 101 yaşının üzerinde olan ve Cumhuriyet bayramı arifesi 28 Ekim 2017’de kaybettiğimiz Sayın Zeynep Altar’ın sanat içinde yoğurulmuş, kültürlü, tam anlamıyla bir Cumhuriyet kadını olduğunu burada belirtmeliyim.

Roger Loris Urgan’ın anlatımına göre Della Sudda aile ağacının bu araştırmada adı geçen Della Sudda’ları kapsayan küçük bir bölümü.

Faik Bey Franz Della Sudda’nın akrabaları

İstanbul’da 2014’ün sonunda yaptığım bir başka söyleşide de Faik Bey Franz Della Sudda’nın akrabaları ile tanışma fırsatı buldum. Bu sohbette Roger Loris Urgan, kızı Senta Urgan ve anne tarafından bir Della Sudda olan Ludmilla Kapitanova yer aldı. Della Sudda’lardan Roger Urgan bir önceki kuşaktan olduğu için bizi Franz’a daha yaklaştırıyor; Roger’in anneanesi ile Faik Bey Franz Della Sudda kuzen oluyorlar.

Her ailenin kolektif hatırasında yaşayan, nesilden nesile aktarılan birtakım renkli olaylar bulunur. Roger da Faik Bey Franz Della Sudda’nın Della Sudda’lar arasında bilinen ilginç yönlerini anlattı. Örneğin Roger’in annesinin söylediğine göre Franz saçlarını boyarmış ve bazen terleyince boya akarmış. Çok inatçı ve ekzantrikmiş.

Bu arada Della Sudda ailesinde Giorgio (Georges) ve Francesco (François) isimleri her kuşakta bol bol kullanılmış. Zaten dipsiz bir kuyu olan Della Sudda aile ağacında hangi

Giorgio'nun, hangi Francesco'nun hangi kişi olduğu ek bir sorun olarak ortaya çıkıyor.

Faik Bey Franz Della Sudda'nın kardeři Emilio Della Sudda

Faik Bey Franz Della Sudda'nın kardeşi Emilio (Emil) Della Sudda 1868 senesinde İstanbul'da doğdu, 1887 yılında Münih Güzel Sanatlar Akademisine kayıt oldu. Aralarında olağanüstü Fransız kadın yazar Colette'in (1873 -1954) de olduğu Paris sanat çevresinin üyesiydi. Ressamın eserleri arasında Colette'in 1900 senesinden romantik bir portresi önemli bir yer alıyor. Emilio Della Sudda'nın eserleri günümüzde de alıcı buluyor ve tabloları çeşitli uluslararası galeriler tarafından açık arttırmayla satılıyor.

Eczacı Faik Paşa Giorgio Della Sudda'nın her ikisi de kendi alanlarında başarılı olan iki oğlu olduğunu görüyoruz: Franz Liszt'in öğrencisi piyanist Faik Bey Franz Della Sudda, ve ressam Emilio Della Sudda.

Zeynep Altar'ın genç kızken Faik Bey Franz Della Sudda'dan piyano dersi aldığı ev, bu sokakta (Faik Paşa yokuşunun Galatasaray tarafındaki başlangıcı) hemen sağ tarafta, üç katlı kargir bir evmiş. Franz, yaşamının son yılı olan 1940 tarihinde ise yine bu sokakta 4 numarada oturuyormuş.

İstanbul'daki mekanlar

Faik Bey Franz Della Sudda'nın oturduğu ev tam neredeydi? Öğrencisi Zeynep Altar aradan geçen 80 seneden sonra bu ev hakkında hatırladıklarını şöyle ifade ediyor:

“Della Sudda, Hegyei ile aynı sokakta oturuyordu. Galatasaray mektebinin yanında. Galatasaray'ın yanında bir sokak vardır, sonunda hamam olan, hamamın önünden sokak kıvrılır, Yunan Konsoloslugu da oralardadır, onu geçtikten sonra Faik Paşa yokuşu, işte orada otururdu Hegyei. Biraz ilerisinde de Della Sudda otururdu. Eski, üç katlı bir evde. Della Sudda'nın evi eski ve kargir üç katlı bir evdi. Galatasaray tarafından o sokağa girince hemen sağda.”

Faik Bey Franz Della Sudda'nın mezarı

Faik Bey Franz Della Sudda'nın mahalli idare tarafından verilen vefat ve mezarlık ruhsatları doğum ve ölüm tarihlerini ve ölüm nedenini tamamen açıklığa kavuşturuyor. İstanbul'da ölüm tarihi 11 Kasım 1940. Ölüm nedeni kronik kalp yetersizliği. İsmi “Faik oğlu Françesko” olarak veriliyor.

Faik Bey Franz Della Sudda'nın gömüldüğü yer İstanbul Pangaltı'daki Feriköy Latin Katolik Mezarlığı. Mezarlık içinde Della Sudda ailesine ayrılmış geniş yerler var ama Franz'ın mezarı bunların arasında yer almıyor. Kayıtlarda Franz'ın o yıl vefat eden 290. insan olduğu detayı bile var ama hangi parselde gömüldüğü belirtilmemiş.

Sanatçının gömüldüğü yer beş senelik kiralık bir parsel. Kiralık mezar nasıl oluyor dersiniz açıklaması şöyle; eğer ölenin parası yoksa, kendisi ya da ailesi mezar yeri almadıysa, onları beş sene müddetle mezarlıkta herhangi bir yere gömüyorlar. O beş sene içinde, olur ya, ailesinden birisi gelir de biz bunu başka bir yere defnedeceğiz derse, o zaman bunu yapmaları mümkün. Kiralık yerden alıp istenilen yere defnediyorlar. Ama beş sene içinde arayan soran olmazsa, o zaman gömüldüğü yer tekrar kullanılıyor, bu toprak parçası bir başkasına mezar oluyor.

Mezar kaydına bakarak öğrendiğimiz sanatçının Feriköy Latin Katolik Mezarlığında “St. Albert” karesine defnedildiği ve cenazesinin Mozart gibi “üçüncü sınıf” olarak işlem gördüğü.

Franz'ın cenazesine kimsenin sahip çıkmaması ve kimsesizler mezarına gömülmesi yaşlı virtüözün Della Sudda ailesi fertleri ile ilişkisinin en azından hayatının son yıllarında iyi olmadığını, dostları, parası, malı mülkü olmadığını, belki de kendisinin geçimsiz bir kişi olduğunu gösteriyor. İstanbul'da zengin Della Sudda'ların yaşadığı bir zamana rastlayan bu yürek parçalayıcı sondan, Faik Bey Franz Della Sudda'nın ailesine ve belki de kendi karakterine yönelik düşündürücü birkaç hazin sonuç çıkarabiliyoruz.

Özetle Faik Bey Franz Della Sudda

Liszt'in İstanbullu öğrencisi Faik Bey Franz Della Sudda (1859-1940), kısaca "Franz", derin kolları olan çok köklü ve büyük bir aileden geliyor. Hem dedesi Faik Paşa Francesco Della Sudda hem de babası Faik Paşa Giorgio Della Sudda Osmanlı'da eczacılığın duayenleri olarak tanınıyorlar.

Franz'ın çocukluğu üzerine detaylı bir bilgi yok. Kendisi hakkında öğrendiklerimiz 1882'den başlayarak Liszt'in öğrencisi olduğu yıllarda Weimar'da arkadaşları tarafından yazılmış, ya da Liszt'in yaşamının son yıllarında yaptıklarının detaylı kronolojisini tutanlar tarafından alınan ustalık dersleri notlarında bahsi geçen haberler. Franz'ın bir piyano öğrencisinin hatırladıkları ve bugünkü Della Sudda'ların birkaç kuşak önceki aile fertlerinden duymuş olup aktardıkları olaylar da bu sanatçı hakkında çok değerli bilgiler oluşturuyor.

Franz'ın eserlerini ithaf ettiği kişilere bakarsak, sanatçının o zamanki sosyetenin içinde önemlice bir yeri olduğunu görüyoruz. Bu ithaf ettiği insanlar arasında müzisyenler, diplomatlar, prensler, prensesler var. Franz daha sonraları bu aralarında olduğu yüksek sosyeteden düşmüş gibi görünüyor. Yaşlılığında İstanbul'da ne bir köşkü olmuş ne de lüks bir hayatı. 1930 lardan sonra, belki de daha önce bir tarihten başlayarak, sağlığının da iyi olmadığı anlaşılıyor.

Franz söylenenlere göre gençliğinde oldukça havalı, girişken, kendinden pek emin birisiymiş. Belki de biraz kendini beğenmiş. Ölümünde kimsesizler mezarına gömülmüş olması yaşamının son yıllarında zengin olmadığı gibi aile efradı içinde bile pek dostunun kalmadığını gösteriyor. Franz Liszt'in "Der Pasha" adını taktığı Franz'ın paşalara yakışmayan bir sonu olmuş, fakir ölen sanatçı için mezar yeri satın alınmamış, dolayısıyla bugün mezarının nerede olduğu bilinmiyor.

Ailesi tarafından cimri olarak tanınmasına rağmen sevdiği öğrencisi Zeynep Altar'a evlilik hediyesi olarak elindeki saraydan gelme bir altın kolye hediye edecek kadar cömert davranmış.

İşte 19. yüzyılın sonlarına doğru kendisinden övgüyle bahsedilen, piyano için yazdığı besteleri için olumlu yorumlar yapılan İstanbullu piyanist Faik Bey Franz Della Sudda'nın öyküsü kısaca böyle.

Franz Liszt'in İstanbullu öğrencisi piyanist Faik Bey Franz Della Sudda'nın imzası.

Not

Faik Bey Franz Della Sudda'nın yaşamı, müzik hayatı ve yakın ailesi üzerine toplanmış bilgileri "*Liszt'in İstanbullu Öğrencisi: Faik Bey Franz Della Sudda*" başlıklı kitapta bulabilirsiniz (Kırmızı Kedi Yayınevi, Ağustos 2021, ISBN: 978-605-298-8664, 376 sayfa).

Faik Bey Franz Della Sudda'nın kitabın sonunda notaları yer alan eserleri Piyanist Zeynep Üçbaşaran tarafından *Naxos Grand Piano* serisi için kayda alınacak.

Ömer Egeciođlu

Santa Barbara, CA, ABD

omer@cs.ucsb.edu